

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.пс.н. Соня Методиева Карабельова

на дисертационен труд на тема:

**„РОЛЯ НА СЪЧУВСТВИЕТО КЪМ СЕБЕ СИ И КЪМ ДРУГИТЕ ЗА УСПЕХА В
КАРИЕРАТА И УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА ОТ ЖИВОТА“**

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в
направление 3.2. „Психология“ (Културна и диференциална психология)

Автор на дисертационния труд: Мария Петрова Василева

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Дисертацията е посветена на относително нова тема в областта на диференциалната психология. Актуалността на темата се отнася до връзката на съчувствието с удовлетвореността от живота и успеха в кариерата, което допринася за по-задълбоченото разбиране на психологическите аспекти на успеха в професионалната реализация на личността. Значимостта на изследваната проблематика се повишава от факта, че в дисертацията се представят данни и за връзката на съчувствието към другите и към себе си като конструкт с успеха и кариерата и имат ефект върху чувството за благополучие и качеството на живота.

2. Познаване на проблема

В работата е направен обзор на множество теоретични подходи за анализирани конструкти, което е индикатор за задълбоченото познаване на съществуващите схващания по разработваната тема. В подкрепа на това е библиографията на дисертационния труд, която

включва 362 литературни източника, преобладаващо на английски език. Представеният анализ на теоретичния материал по темата показва уменията на докторантката да проучва, да анализира, да обобщава и да прави изводи по отношение на ключовите за работата понятия.

3. Методика на изследването

Избраната методика за изследване съответства на целите и задачите на дисертационния труд. Използвани са следните скали и въпросници:

- Скала за съчувствие (Pommier, Neff, Toth-Kiraly, 2019),
- Скала за съчувствена любов (Sprecher and Fehr, 2005),
- Скала за съчувствие към себе си (Raes et al., 2011),
- Скала за страх от съчувствие към себе си (Gilbert et al., 2011),
- Скала за услужливост,
- Скала за обективен успех в кариерата,
- Скала за субективен успех в кариерата измерва възприятие (Greenhaus et al., 1990),
- Личностни черти по модела на „Големите пет“ (Mini IPIP, Donnellan, Oswald, Baird, & Lucas, 2006),
- Скала за удовлетвореност от живота (SWLS) (Diener et al., 1985),
- Скала за самооценка (Tafarodi & Swann, 1995, 2001).

Събрани са и данни за социо-демографските характеристики на изследваните лица. Инструментариумът е старателно подбран и релевантен на целите на проучването.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Заглавието на дисертационния труд напълно съответства на проучваните проблеми и описва обобщено тематичната рамка на

проучването. Докторантката е събрала данни, които са част от планираната за проучване област.

Работата е структурирана в увод, теоретична и емпирична част, заключение и литература.

Концептуализацията на всяка от категориите започва с исторически ракурс и продължава с аналитично проследяване на различните становища, подкрепени с анализа на множество конкретни изследвания.

Дисертацията е разработена в рамките на 208 стандартни страници и съдържа увод, три основни глави, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката, заключение и библиография. Използваните литературни източници са релевантни за изследваната проблематика, като повечето от тях са от последните 10-15 години, което допълнително допринася за високата оценка. В дисертационния труд са представени 38 таблици и 1 фигура.

В теоретичната част на разработката подробно са представени теоретичните подходи за съчувствието. Описани са дефинициите на конструктите, процеса на съчувствие, произхода и потока на съчувствието. Докторантката обръща внимание на страха от съчувствие в зависимост от посоката: страх от съчувствие от другите, страх от съчувствие към другите и страх от съчувствие към себе си. Също така са разгледани връзките на съчувствието със стила на привързаност и емоционалната регулация. В отделен параграф е представена взаимовръзката на конструктите на съчувствието с личността и Аза, личностните черти и самооценката. Специално място в първа глава на дисертационния труд е отделено на изследванията за ролята на съчувствието към другите и към себе си по отношение на индивидуалното благополучие и успеха в кариерата. В тази връзка са описани множество изследвания, които установяват връзка на съчувствието с физическото и психичното здраве на индивида. Допълнително в този параграф на разработката са описани дефиниции

за успеха в кариерата (обективен и сучективен) и взаимовръзките с конструктите на съчувствието.

Всичко това подкрепя идеите на докторантката, върху които е изграден теоретичния и емпиричен модел на проучването. В този смисъл може да се каже, че това дава възможност да бъде изведена теоретична рамка от ключови понятия, връзката между които е изчерпателно обсъждана.

Литературният обзор по съдържание отговаря на изследователската тематика и представя схващания за същността на анализирани понятия и докладваните в литературата резултати по отношение на взаимовръзките между тях. Избраната структура на изложението показва подробно и задълбочено познаване тематиката.

Емпиричната част на дисертационния труд условно е разделена в две глави.

Втора глава на дисертацията представя постановката на емпиричното изследване и обосновката на теоретичния модел на проучването. Тук са включени целта, задачите, хипотезите и методите на дисертационния труд. Целта и задачите са ясно формулирани. Издигнати са пет основни хипотези за връзките между анализирани конструкти.

Докторантката подхожда с научна сериозност към решаването на поставените задачи и избира адекватен подход. Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкти, определят статистическите методи, които са приложени при обработката на данните. Те включват методи от описателната и дедуктивната статистика, използвани за установяване на вариацията на изследваните феномени при различните респонденти и техните взаимовръзки.

В тази част на дисертационния труд са описани коректно използваните за емпиричното проучване въпросници и скали, методиката и процедурата на изследването.

В отделен параграф е представя извадката, върху която е проведено емпиричното изследване, като са описани респондентите, психометричните характеристики на използваните въпросници и скали, въз основа на резултатите от приложените факторни анализи и такива за проверка на вътрешната консистентност.

Забележките ми към тази част са технически. Смятам, че в основния текст на дисертацията не е необходимо да се представят отделни таблици с резултати за надеждността на подскалите от отделните въпросниците. Данните могат да бъдат посочени в таблиците с резултатите от факторните анализи. Таблиците с резултатите от анализите за вътрешната консистентност могат се сложат в приложения. Въпреки тези бележки, смятам, че докторантката коректно се е справила с една от основните си задачи.

В трета глава на дисертацията са представени резултатите от приложените дедуктивни статистически методи, които показват различията в проучените конструкции в зависимост от изследваните демографски признаци, както и връзките между феномените. Резултатите включват данни от:

- Т-тест и еднофакторен дисперсионен анализ за независими извадки за проверка на значими различия в изследваните феномени в зависимост от демографските признаци;
- корелационни анализи за проверка на взаимовръзките между изследваните феномени;
- регресионен анализ за проверка на ефектите на личностните черти и професионалните характеристики върху алекситимията и нейните фасети. Също така е проверен и ефектът на общата алекситимия върху някои личностови особености, удовлетвореността от живота и професионалното благополучие.

Резултатите от приложените статистически анализи са коректно описани. Единствената ми бележка за тази част също е техническа – представянето на резултатите в табличен вид не предполага описването им в детайли в текста.

В края на тази глава е направено обобщение на получените резултати, като подробно се дискутира верификацията на издигнатите хипотези. Също така е обсъдено приложението на получените резултати за практиката.

Положителната оценка на получените резултати може да бъде разпозната чрез следните анализи и обобщения на проведеното изследване:

- a. Избрани са подходящи въпросници и скали, чиито психометрични характеристики удовлетворяват стандартите на изследването. Някои от методиките се прилагат за първи път в български социокултурен контекст.
- b. Емпиричният подход осигурява данни за установяване на причинно-следствени връзки и зависимости, което дава възможност с висока достоверност да се проверят хипотезите.
- c. Смятам, че обобщенията и сравнителните анализи с данни от други проучвания са адекватни и имат конкретна практическа приложимост в консултантската практика.

В заключението на дисертационния труд накратко се представят основните резултати, обсъжда се тяхното приложение в консултантската практика.

Основен принос на дисертационния труд е задълбоченият критичен и сравнителен анализ на получените данни с подобни проучвания. Направените изводи са релевантни на задачите и обективно отразяват резултатите от изследването. Те показват компетентността на Мария Василева да анализира и интерпретира резултати от емпирични изследвания и да прави заключения за практиката. Всичко това е

индикатор за задълбочен изследователски интерес към разглежданата проблематика.

Приносите са формулирани ясно и са добре подкрепени с аргументи, като обективно отразяват постиженията на дисертационния труд. Представените приноси могат да се разширят съдържателно по посока на практическата приложимост на цялостната разработка.

5. Критични бележки

Критичните ми бележки са предимно технически и не омаловажават значимостта на дисертационното проучване.

6. Автореферат

Смятам, че авторефератът отразява основните параметри на темата, като са представени както теоретични анализи, така и експериментални резултати. Текстът напълно отговаря на изискванията.

Мария Василена представя 6 публикации, от които 4 самостоятелни, и 2 в съавторство. Също така са описани и 4 доклада – 3 самостоятелни и 1 в съавторство.

7. Препоръки

Препоръките ми към докторанта се отнасят до продължаване и задълбочаване проучването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Мария Василева представлява цялостно и задълбочено изследване на актуална научна тематика, като получените резултати могат да намерят приложение в консултантската практика. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията и наукометричните критерии на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, задълбоченият теоретичен анализ на изследователските данни и успешно проведеното изследване, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“ на Мария Петрова Василева** по професионално направление **3.2. Психология (Културна и диференциална психология).**

22.05. 2024 г.
гр. София

Рецензент:
(проф. д.пс.н.С. Карабельова)